

Esteettä työelämään, Jyväskylä 4.2.2014

Työolosuhteiden mukauttaminen

Nina Nevala

LitT, vanhempi tutkija, Työterveyslaitos

Professori, Jyväskylän yliopisto

Sosiaali- ja terveysministeriö: Osatyökykyiset työssä –ohjelma

- ikääntyvä yhteiskunta luo haasteita julkisen talouden kestävyydelle
→ työuria on pidennettävä
→ työkyvyn alenema ei voi johtaa kokonaan pois työmarkkinoilta
- työkyvyn heiketessä osa työkyvystä kuitenkin yleensä säilyy
- oikeilla toimilla työssä pysymistä voidaan mahdollistaa ja osatyökykyisen selviytymistä työelämässä merkittävästi tukea
- työkyvyttömyyseläkkeellä oli 2011 yhteensä **260 453** ihmistä
- työkyvyttömyyseläkkeisiin kului runsaat **kolme miljardia euroa** Suomessa
- työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyy vuosittain noin **25 000** ihmistä

Sosiaali- ja terveysministeriö: Osatyökykyiset työssä –ohjelma

- vammaisjärjestöille tehdyn kyselyn mukaan hieman yli kolmasosalla jäsenkunnasta on **erinomainen tai hyvä työkyky**
- vammaisista hieman alle puolet on halukkaita ja kykeneviä tekemään työtä
- vammaisia ja pitkäaikaissairaita **työnhakijoita** oli vuonna 2012 lähes **92 000**
- valtioneuvoston arvion mukaan noin **200 000 vammaista tai pitkäaikaissairasta** henkilöä voisi toisenlaisissa olosuhteissa tehdä töitä

Työolosuhteiden mukauttaminen

- lisätään työllistymisen, työhön paluun ja työssä jatkamisen mahdollisuuksia (Schneider ja Young 2010, Solovieva ym. 2010, Sauer ym. 2010)
- poistetaan työsuoritusta vaikeuttavia tekijöitä työstä ja työoloista (Balsler 2007)

Esteettömyys - Saavutettavuus

Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ympäristö, palvelut ja tuotteet toteutetaan siten, että jokainen yksilö voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti

Andrale I, Dorneles V, Ely V. Accessibility for all: going from theory to practice. *Work* 2012; 41: 3840-3846.

Esteettömyys. Osa 1: Johdanto ja periaatteet tuotteiden, palveluiden ja ympäristöjen suunnitteluun. SFS-Käsikirja 48-1. Suomen Standardoimisliitto SFS ry, 2010.

Esteettömyydestä yksilölliseen mukauttamiseen

Työolosuhteiden
mukauttaminen

Esteettömyys –
suunnittele kaikille

Yhdenvertaisuuslaki 21/2004

5 § Vammaisen henkilön työllistymis- ja kouluttautumisedellytysten parantaminen

... yhdenvertaisuuden edistämiseksi työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän on tarvittaessa ryhdyttävä **kohtuullisiin toimiin** vammaisen henkilön työhön tai koulutukseen pääsemiseksi, **työssä selviämiseksi ja työuralla etenemiseksi**. Kohtuullisuus on tapauskohtaisesti arvioitava.

Työturvallisuuslaki 738/2002

12 § Työympäristön suunnittelu

Työympäristön rakenteita, työtiloja, työ- tai tuotantomenetelmiä taikka työssä käytettävien koneiden, työvälineiden ja muiden laitteiden sekä terveydelle vaarallisten aineiden käyttöä suunnitellessa on tarvittaessa otettava huomioon **vammaiset** ja muut työntekijät, joiden **työn tekeminen** sekä terveyden ja turvallisuuden varmistaminen työssä muutoin edellyttää **erityisiä toimenpiteitä**.

Työterveyshuoltolaki 1383/2001

12 § Työterveyshuollon sisältö

5) vajaakuntoisen työntekijän **työssä selviytymisen seuranta ja edistäminen** työntekijän terveydelliset edellytykset huomioon ottaen, kuntoutusta koskeva neuvonta ja hoitoon tai lääkinnälliseen tai ammatilliseen kuntoutukseen ohjaaminen.

Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010-2015

(STM, Julkaisuja 2010:4)

- työpaikan löydyttyä tulee selvittää vammaisen työntekijän työpaikalla tarvitsemien yksilöllisten mukautustoimien ja palvelujen tarve ja toteuttaa ne
- tietopohjan monipuolistaminen ja hyvät kokemukset vammaisista henkilöistä työntekijöinä

Työolosuhteiden mukauttaminen tarkoittaa

- työaikajärjestelyjä: joustava työaika, etätyömahdollisuus, osa-aikatyö
- työtehtävien organisointia
- työympäristön muutoksia
- teknologiaratkaisuja
- avun saamista työssä

Dyck ja Jongbloed 2000, Kreisman ja Palmer 2001, Kaplan ym. 2006, Mauri ym. 2006, Sanford ja Milchus 2006, Chen ym. 2007, Balsler ja Harris 2008, Rijk ym. 2009)

Mitä työolosuhteissa oli mukautettu (Nevala ym. 2010, n=205)

- työaikajärjestelyt 45 %
- vaikutusmahdollisuudet työhön 41 %
- työtehtävät 40 %
- työpisteen ominaisuudet 40 %
- avun saaminen työpaikalla 38 %
- työterveyshuollon esteettömyys 35 %
- työvälineet, koneet, laitteet 34 %
- työasennon ylläpitäminen 29 %
- työmäärä ja työtahti 28 %
- auton pysäköinti 25 %
- ääniympäristö 11 %

Työssä käytettäviä apuvälineitä

(Nevala ym. 2010)

Liikkuminen

- Erityisjalkine
- Alaraajan tukisidos, tukiliivi
- Alaraajaproteesi
- Kävelykeppi, valkoinen keppi
- Kyynär- tai kainalosauvat
- Kävelyteline
- Pyörätuoli, sähköpyörätuoli
- Erityisvarustettu auto

Kommunikointi

- Puhetta vahvistavat laitteet
- Tietokoneen asetusten muokkaaminen
- Äänikirjat
- Tekstin asettelu
- Tietokoneohjelma/sana-ennustus

Näkeminen

- Silmälasit/päätelasit
- Suurennuslasit, kiikari
- Häikäisyä estävät absorbtio lasit
- Lukutelevisio/taulukamera
- Kannettava suurennuslaite
- Ruudunlukuohjelma
- Suurennusohjelma
- Puhesyntetisaattori
- Skanneri ja tekstintunnistusohjelma
- Matkapuhelimen ruudunlukuohjelma ja/tai puheohjelma
- DAISY-kuuntelulaite ja sanelin
- Lisävalaistus

Kuuleminen

- Kuulokoje toisessa/molemmissa korvissa
- Vahvistinpuhelin/puhelinvahvistin
- Tekstipuhelin
- Matkapuhelimen induktiosilmukka
- Induktiosilmukka

Työntekijät (%), joille tehty liian vähän mukautusratkaisuja

	Liikunta- vamma (n=107)	Näkö- vamma (n=21)	Kuulo- vamma (n=29)	Kognit. vamma (n=24)	Muu vamma (n=24)	p
Työn organisointi	27	11	27	41	18	0.003
Työtehtävät	17	0	19	32	9	0.008
Työympäristö	9	0	19	9	5	0.08
Työpiste	26	19	42	27	9	0.002
Työvälineet	21	24	33	36	0	0.0006

Työolosuhteiden mukauttamisen vaikuttavuus

Psykososiaaliset tekijät	Tarpeeksi mukautuksia, % (n=83)	Liian vähän mukautuksia, % (n=84)	p
Tyytyväisyys nykyiseen työhön (erittäin tai melko tyytyväinen)	92	80	0,0005
Innostunut työstä	90	78	0,0021
Stressin tunteminen (erittäin tai melko paljon)	14	31	0,0013
Koettu työkyky (0 täysin työkyvytön – 10 työkyky parhaimmillaan)	7,7	6,7	0,0036

Työolosuhteiden mukauttamisen vaikuttavuus

- helpottaa osatyökykyisen työllistymistä, työhön paluuta ja työssä jatkamista (Schneider ja Toung 2010, Solovieva ym. 2010, Sauer ym. 2010)
- ammattitaitoinen työntekijä voi jatkaa, työn tuottavuus paranee, työnantaja välttää uuden työntekijän koulutuskulut (Solovieva ym. 2011)
- työsuoritus paranee (Sauter ym. 2010)

Tyytyväisyys työolosuhteiden mukauttamiseen

(Balsler ja Harris 2008)

1. Jos työntekijä voi itse osallistua ja vaikuttaa työolosuhteiden mukauttamisen prosessiin > **olla aktiivinen toimija**
2. Työntekijä saa sellaisia ratkaisuja, joita hän on itse esittänyt ja jotka hän kokee tarpeellisiksi > **tarvelähtöisyys**

Työpaikan omat käytännöt tärkeitä

- avoin yhteistyö esimiehen ja työntekijän välillä (Gates 2000) ja hyvä kommunikaatio työyhteisössä (Dunstan and MacEachen 2012)
- säännöllinen vuosittainen tilanteen arviointi yhteisissä keskusteluissa esimiehen ja työterveyshuollon kanssa, mukautuksia tehdään koko ajan tarpeen mukaisesti "Mitä muutoksia tarvitset, jotta työsi sujuu hyvin?" (Nevala ym. 2010)

Työterveyshuolto tukena

(Nevala ym. 2010)

- joka viides (20 %) vastaaja koki, että työterveyshuolto tuntee hyvin heidän erityisvaatimuksensa
- työterveyshuollon antamat suositukset koskivat pääosin henkilökohtaisia työpisteitä ja apuvälineitä
- yli puolet (54 %) vammaisista työntekijöistä ei ollut saanut työterveyshuolloilta mitään suosituksia työolojen mukauttamiseen

Mukauttamisratkaisujen kustannukset

- mukauttamisratkaisut voivat olla työnantajan itse kustantamia tai työnantaja voi saada niihin tukea (työolosuhteiden järjestelytuki)
- työolosuhteiden mukauttamisratkaisuista osa ei maksa mitään (Solovieva ym. 2009)
- työnantajan kustantamista mukautuksista (n=88) kolmannes maksoi alle **1000 € > 3 sairauslomapäivän kustannus** (Nevala ym. 2010)

TE-toimisto: palkkatuki, työolosuhteiden järjestelytuki ja työhönvalmentajan palvelut

- **palkkatuki**
 - osatyökykyisen palkkakustannuksiin enintään 32,66 €/pv (2014) 2 vuoden ajan
- **työolosuhteiden järjestelytuki**
 - työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtävät muutokset tai työntekijän henkilökohtainen opastus
 - kertakorvaus enintään 4000 €
 - toisen antama apu enintään 18 kk, enintään 20 h x 20 € = 400 €/kk
- **työhönvalmentaja**
 - enintään 50 h/ työllistyjä 12 kk ajan
 - sopivien tehtävien etsiminen ja räätälöinti, mukautustarpeiden arviointi, etuudet, perehdytys

Työolosuhteiden mukauttamisen vaikuttavuus vammaisilla henkilöillä.

Työllistyminen, työkyky ja kustannus-hyöty: järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus

Nevala N, Pehkonen I, Ruusuvuori J, Koskela I, Anttila H

Katsauksen perusteella on **kohtalainen näyttö**, että kohdennettu työolosuhteiden mukauttaminen (ammattillinen neuvonta ja ohjaus, koulutus ja pystyvyyden vahvistaminen, toisten antama apu, työaikajärjestelyt ja työn organisointi) tukee liikuntavammaisten henkilöiden työssä olemista ja vähentää kustannuksia.

Kelan tutkimusrahoitus

Kuulokojeen käyttäjät työelämässä

• [verkko-ohjeet www.ttl.fi/kuuletyossa](http://www.ttl.fi/kuuletyossa)

OPI
-OSIOSSA

SAAT TIETOA
HUONOKUULOISUUDESTA
ja kuulo-ongelmien vaikutuksista työelämässä
HUONOKUULOISEN
selviytymiskeinoista vuorovaikutuksessa
SOPIVISTA kommunikointitavoista huonokuuloisen työkaverina.

TESTAA
-OSIOSSA

VOIT TESTATA
omaa kuuloasi erilaisissa keskustelutilanteissa.

TOIMI
-OSIOSSA

SINUA OPASTETAAN
KUULONKUNTOUTUKSEN käynnistämässä
TYÖELÄMÄÄN soveltuvien apuvälineiden hankinnassa
TARJOTAAN RATKAISUJA
TYÖN ja työolosuhteiden mukauttamiseen
KUULONKUNTOUTUKSEN tukemiseen työpaikoilla

Esteetön työelämä –sivusto

<http://www.ttl.fi/esteetontyoelama>

- **Este** - työpaikan esteettömyyden arviointilomake (sähköinen lomake ja täyttöohje)
- esteettömyysratkaisujen tietopankki